Nous moviments educatius d'autoreforma

Ja el 1994, Andy Hargreaves escrivia que *"les regles del món estan canviant. És hora que les regles de l'ensenyament i del treball dels docents també canviïn... L'única cosa segura és que no ens podem refugiar en la nostàlgia de reconstruir un passat educatiu mític"*.

Deu anys després, el 2004, François Dubet, semblava reblar el clau: *"l'esquerra sembla haver oblidat tota tradició crítica, atribueix tots els mals al neoliberalisme, es nega a discutir qualsevol tipus de canvi, i es refugia en la nostàlgia de l'escola del passat, oblidant tots els seus defectes"*. Aquesta actitud el que faria en realitat és deixar que el neoliberalisme (de dretes i d'esquerres) es presenti com l'única resposta possible als problemes del present!

El mateix Dubet assenyala tres elements de la màxima importància per encarar aquest canvi: l'escola ja no pot ser més un santuari de murs inexpugnables que crea un món a la mida de creients, servils i potentats; dels docents ja no només importen les seves virtuts i conviccions, sinó també les seves competències professionals i la seva eficàcia; i, si fa només uns anys, l'escola era l'única escletxa que tenien les classes populars per escapar del seu petit món i ampliar el seu horitzó, avui les tecnologies de la informació i els mitjans de comunicació de masses ofereixen una vertadera alternativa cultural a l'escola. És a dir, la reforma de l'escola, haurà de contemplar forçosament quatre requisits: ser un espai radicalment democràtic; comptar amb uns docents ben formats, competents i justos; ser autènticament eficaç en l'assoliment dels objectius proposats; i tenir clar que la seva funció no es limita a la instrucció.

Així doncs l'educació és la clau medul·lar d'una societat democràtica però aquesta ha de ser també democràtica, qüestió indispensable i doble, la qual en aquests moments no s'acompleix i, a més a més, està duent a la quasi dissolució total de l'entitat i la institució ciutadana, política... i també l'educativa. Per tant les relacions entre educació i política són les que condicionen les característiques i les qualitats, les activitats i les opinions, els procediments i la dimensió ètica... dels homes i de les dones en un context social específic que, a més a més, materialitza i verifica la possibilitat de conformar experiències per part dels individus: en qualsevol moment i en qualsevol lloc.

Però quan aquesta equació deixa de funcionar així i la societat i, per tant,

l'educació, i la política amb aquesta, passa a ser un lloc i un temps en els quals no són possibles, més que mínimament, les experiències, és a dir quasi deixen de ser unes institucions d'educació i autoeducació permanent de la ciutadania; que susciten interrogacions sobre el món, i del món, de la paraula i de la resta dels sers humans: les i els altres; que, sobretot, estableix els nexes de relacionalitat que conformen la presència de qualsevol home o dona... i aquestes són substituïdes per les vivències, ancorades en una cultura del jo, amb una forta dimensió 'anhistòrica i extraètica', i en una incessant estetització de les dones, dels homes i del món que anul·la la història, micro i macro, i els conflictes i, a més a més, suposa "*una forma d'existència arelacional, apassional i acultual"*[1]. En aquesta situació l'educació i la política, i la societat amb aquestes, passen a ser uns escenaris i la dimensió de teatralització travessa aquestes institucions i l'entreteniment és el signe que identifica i caracteritza les actuacions-produccions ara ja basades exclusivament en el vessant tecnocràtic i despolititzador: la preponderància de l'ètica i la política, i amb aquestes de l'educació, ha desapareguda i com va escriure Francisco Gutierrez: *"Este afán por despolitizar la acción educativa no es sino una manifestación más de fuerte carga política y de la imposición ideológica de las clases dirigentes a través del aparato escolar. Se busca esa 'despolitización' alejando a la escuela de los problemas sociales, como si fuera posible educar encerrándose en un invernadero a salvo de la realidad social. El resultado de esta 'despolitización' es una escuela superactiva en futilidades y superpasiva en lo esencial."*

Anna Maria Piussi (1999) va deixar escrit que *"el primer i més important moviment de transformació del món de l'escola és la transformació de la relació que hi mantenim: la modificació mental i simbòlica de la manera de pensar-lo i de representar-lo a partir de nosaltres mateixes, que ens permeti llegir la realitat en profunditat i actuar amb un horitzó més lliure i divers que el que ve dictat per la política oficial, la burocràcia administrativa i els sabers especialitzats"*. Això seria una ingenuïtat si diguéssim que només és qüestió de bona voluntat o que els ensenyants estem al marge de la lògica del poder o de la trama administrativa... Del que es tracta és de partir de les pròpies experiències de relació educativa, de trencar amb la dependència i l'encotillament de programes institucionals, de sabers descontextualitzats i de burocràcies deshumanitzadores.

Aquest és l'autèntic sentit del moviment d'autoreforma italià: *"el canvi personal d'estudiants i ensenyants mogut pel desig de qualitat, però sobretot de la qualitat de les relacions. És un procés autònom de canvi, basat en la relació entre els que*

viuen l'escola i en la valoració del saber que brolla de l'ensenyar".

Cansats com estem de reformes, que parteixen de diagnòstics que ignoren els condicionaments reals de la tasca d'educar, que es fan sense comptar amb els qui les han de dur a la pràctica, que obliden que són les mestres i el professorat els qui donen sentit a l'educació i a les institucions educatives, i que la seva formació (inicial i permanent) i dignificació és absolutament prioritària, és arribada l'hora dels nous moviments educatius d'autoreforma. No estem davant d'una alternativa estrictament escolar o gremial, sinó davant d'un moviment de base que vol donar respostes eficaces i justes als desafiaments que plantegen els nous temps. Una alternativa que pugui fer front amb garanties a la força desestabilitzadora de les reformes neoliberals.

I aquesta alternativa, necessàriament, ha de partir dels moviments de resistència –retroacció, rebuig, desobediència, cre-acció, afectació...- que verifica el transcurs mediador-relacionador entre l'educació i la política com a praxi, opera tot produint i actuant, de manera cre-activa, mitjançant l'expressió de la materialitat dels subjectes ja nous que hi participen i, és aquesta participació, la que genera eixe renovellament dels subjectes així com l'emergència de les novacions al propi procés, per tant aquesta resistència *"és producció de subjectivitat, constitució de nova realitat (...) La resistència és una alternativa radical a la colonització capitalista de la vida, però pot ser-ho sols en la mesura en què siga apropiació d'allò comú (so és, de les condicions en les quals vivim), o bé capacitat de trencar, radicalment però de forma original, ingènua, espontània, autònoma i autofundant, amb l'ordre donat."*[2]

Notes

[1] DUCH, Lluís (2001). *Armes espirituals i materials: política*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.

[2] NEGRI, Antonio (2006). *Movimientos en el imperio*. Paidós. Barcelona.

Traducció: Joaquin Martínez